

O. Tkachuk, PhD, senior researcher
Scientific-research laboratory of "Introduced and natural phytodiversity"
Educational and Scientific Centre "Institute of Biology"
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

FLOWERING PECULIARITIES OF ROSE VARIETIES FROM THE O.V. FOMIN BOTANICAL GARDEN COLLECTION UNDER THE CONDITIONS OF CLIMATE CHANGES

The results of the longstanding research flowering of rose varieties from the O. V. Fomin Botanical Garden collection are presented. Flowering of roses in different periods of the year is analyzed in view of modern climates and weather changes. Difference in flowering time of roses on the background of a gradual increase of average annual air temperature are identified.

Keywords: flowering, roses, variety, average monthly air temperature, average annual air temperature, climate changes.

О. Ткачук, канд. биол. наук, ст. науч. сотр.
НИЛ "Интродуцированного и природного фитообразия"
УНЦ "Институт биологии", Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ОСОБЕННОСТИ ЦВЕТЕНИЯ СОРТОВЫХ РОЗ КОЛЛЕКЦИИ БОТАНИЧЕСКОГО САДА ИМ. АКАД. А. В. ФОМИНА В УСЛОВИЯХ ИЗМЕНЕНИЙ КЛИМАТА

В статье рассмотрены результаты многолетних исследований цветения сортовых роз коллекции Ботанического сада им. акад. А. В. Фомина. Проведен сравнительный анализ особенностей цветения роз в разные периоды, учитывая современные погодноклиматические изменения. Выявлена разница в сроках цветения роз на фоне постепенного повышения среднегодовой температуры воздуха.

Ключевые слова: цветение, розы, сорт, среднемесячная температура воздуха, среднегодовая температура воздуха, климатические изменения.

УДК 58.006(477-25):502.75, 581.522.4 (479)

О. Шиндер, канд. биол. наук, наук. співроб.
Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України, Київ, Україна

РІДКІСНІ ВИДИ РОСЛИН НА ДІЛЯНЦІ "КАВКАЗ" НАЦІОНАЛЬНОГО БОТАНІЧНОГО САДУ ІМ. М.М. ГРИШКА НАН УКРАЇНИ

Наведено відомості про раритетну фракцію колекції живих рослин на ботаніко-географічній ділянці "Кавказ" у Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України. Нині тут росте 114 охоронюваних видів. Із них 69 занесені до червоних книг України і країн Кавказу. Представлено біоморфологічні і флорокомплексні спектри раритетної фракції.

Ключові слова: Кавказ, ботанічний сад, інтродукція, рідкісні види.

Ділянка Кавказ – одна з 8 ботаніко-географічних ділянок Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України (далі – НБС), створених з метою моделювання флорокомплексів і рослинних угруповань деяких регіонів помірної смуги Євразії. Нині утримання таких ділянок великою мірою пов'язане зі збереженням та охороною фіторізноманіття на популяційному рівні в умовах *ex situ*. Колекція живих рослин ділянки "Кавказ" є найбільшою серед подібних ділянок. Станом на кінець 2014 р. тут на площі 5,8 га зростає 406 видів судинних рослин у складі більш ніж 10 фітоценотичних виділів. Із них 350 видів природно поширені на Кавказі і в більшості випадків інтродуковані з цього регіону. Багато із них потребують охорони та занесені до червоних книг України та країн і республік Кавказу, проте созологічного аналізу колекції живих рослин до цього часу зроблено не було.

Матеріали та методи. Метою роботи було провести созологічний аналіз колекції живих рослин на ділянці "Кавказ" та оцінити якість їх охорони *ex situ* в сучасних умовах. До рідкісних ми віднесли види, занесені до червоних книг України, Російської Федерації, Азербайджану, Вірменії і Грузії, а також, суб'єктів Російської Федерації у Кавказькому регіоні [2-12; 15; 17]. Крім того, було використано рекомендаційний список рідкісних видів флори Кавказу, що потребують охорони [13]. З кавказьких країн і регіонів тут відсутня Каракаєво-Черкесія, оскільки оновлена Червона книга цієї республіки до цього часу не створена. Конспект видів судинних рослин зі складу колекційного фонду ділянки, що охороняються на державному і республіканському рівнях, представлено нижче. Родини розміщені за системою А. Тахтаджяна (2009 р.) [1; 16]. Номенклатура видів наведена відповідно до сучасних праць у галузі систематики і в окремих випадках може не співпадати з написанням видів у відповідному охоронному документі.

Результати та їх обговорення. На основі созологічного аналізу видового складу колекції створено перелік рідкісних видів, наведений нижче. Умовні скорочення червоних книг і переліків: Червона книга України – **чкУ** [15] (всього – 23 види), Російської Федерації – **чкРФ** (31 вид) [9], Азербайджану – **чкАз** (16 видів) [2], Вірменії **чкВр** (15 видів) [17], Грузії – **чкГр** (21 вид) [3], Адигеї – **Адг** (24 види) [5], Дагестану – **Даг** (26 видів) [6], Інгусетії – **Інг** (17 видів) [7], Кабардино-Балкарії – **КБ** (10 видів) [12], Краснодарського краю – **Крс** (40 видів) [4], Північної Осетії-Аланії – **ПОА** (24 види) [8], Ставропольського краю – **Ств** (37 видів) [10], Чечні – **Чч** (37 видів) [11], список видів флори Кавказу, що потребують охорони (за А. Тахтаджяном) – **сТ** (34 види).

Перелік рідкісних видів рослин у колекційному фонді ділянки "Кавказ" НБС
ASPLENIACEAE: *Cystopteris fragilis* (L.) Bernh. (Крс);
Phyllitis scolopendrium (L.) Newman (Інг, КБ, Ств, Чч).
TAXACEAE: *Taxus baccata* L. (сТ, чкУ, чкРФ, чкАз, чкВр, чкГр, Адг, Даг, Інг, КБ, Крс, ПОА, Ств, Чч).
PINACEAE: *Abies nordmanniana* (Steven) Spach (КБ, ПОА); *Picea orientalis* (L.) Link (ПОА); *Pinus kochiana* Klotzsch ex K. Koch (чкАз).
CUPRESSACEAE: *Juniperus foetidissima* Willd. (сТ, чкУ, чкРФ, чкАз, чкГр, Даг, Крс); *J. communis* L. subsp. *oblonga* (M. Bieb.) Galushko (Чч); *J. sabina* L. (чкВр, Адг, Крс, Чч).
ARISTOLOCHIACEAE: *Asarum caucasicum* N. Busch (= *A. intermedium* (C. A. Mey) Grossh.) (Інг, ПОА, Ств, Чч).
BERBERIDACEAE: *Berberis vulgaris* L. (Адг, Чч).
PODOPHYLLACEAE: *Epimedium pinnatum* Fisch. subsp. *colchicum* (Boiss.) N. Busch (сТ, чкРФ, Крс); *Gymnospermium smirnowii* (Trautv.) Takht. (сТ, чкГр).
RANUNCULACEAE: *Adonis vernalis* L. (чкУ, Крс, ПОА, Ств); *Anemone blanda* Schott & Kotschy (чкРФ, Адг, Даг, КБ, Крс, Ств), *Anemone caucasica* Willd. ex Rupr.

(Даг, Ств), *A. nemorosa* L. (Ств); *A. ranunculoides* L. (чкВр); *Clematis integrifolia* L. (Інг, Крс, Ств, Чч); *C. vitalba* L. (чкВр, Даг, ПОА); *Helleborus caucasicus* A.Braun (сТ, Даг, КБ, Крс, Ств, Чч).

PAVAVERACEAE: *Papaver orientale* L. (Крс).

FUMARIACEAE: *Corydalis caucasica* DC. (сТ, Ств); *C. marschalliana* (Pall. ex Willd.) Pers. (чкВр).

PAEONIACEAE: *Paeonia caucasica* (Schipcz.) Schipcz. (чкРФ, Адг, Крс, ПОА, Ств); *P. mlokosewitschii* Lomakin (сТ, чкАз, чкГр, Даг); *P. tenuifolia* L. (сТ, чкУ, чкРФ, чкВр, Даг, Інг, КБ, Крс, ПОА, Ств, Чч); *P. Wittmanniana* Hartwiss ex Lindl. (сТ, чкРФ, чкГр, Крс).

BUXACEAE: *Buxus colchica* Pojark. (чкРФ, чкАз, чкГр, Адг, Крс).

FAGACEAE: *Castanea sativa* Mill. (чкАз, чкВр, чкГр); *Quercus castaneifolia* C.A.Mey. (чкАз); *Q. Imeretina* Steven ex Woronow (чкГр); *Q. macranthera* Fisch. & C.A.Mey. (чкГр, Крс).

BETULACEAE: *Corylus colurna* L. (Адг).

JUGLANDACEAE: *Juglans regia* L. (чкГр); *Pterocarya pterocarpa* (Michx.) Kunth ex Iljinsk. (сТ, чкРФ, чкАз, чкГр, Даг, Крс).

CARYOPHYLLACEAE: *Cucubalus baccifer* L. (Чч).

PRIMULACEAE: *Cyclamen coum* Mill. (= *C. kuznetzovii* Kotov & Czernowa) (чкУ, Крс); *Primula macrocalyx* Bunge (Чч).

BRASSICACEAE: *Crambe cordifolia* Steven (чкРФ, ПОА, Ств); *Pachyphragma macrophyllum* N.Busch (чкВр).

THYMELAEACEAE: *Daphne mezereum* L. (Чч).

ULMACEAE: *Celtis australis* L. (Крс); *Ulmus glabra* Huds. (чкГр); *U. minor* Mill. (чкГр).

CRASSULACEAE: *Phedimus stoloniferus* (S.G.Gmel.) 't Hart (= *Sedum stoloniferum* S.G.Gmel.) (чкВр).

ROSACEAE: *Amygdalus nana* L. (Крс, Чч); *Cerasus avium* (L.) Moench (Чч); *C. incana* (Pall.) Spach (Інг, ПОА, Ств, Чч); *C. mahaleb* (L.) Mill. (Крс); *Padus avium* Mill. (чкАз, Чч); *Pyrus salicifolia* Pall. (Чч); *Sorbus graeca* (Spach) Lodd. ex Schauer (ПОА, Чч).

FABACEAE: *Gleditsia caspica* Desf. (чкАз).

STAPHYLEACEAE: *Staphylea colchica* Steven (сТ, чкРФ, чкАз, чкГр, Адг, Крс); *S. pinnata* L. (сТ, чкУ, чкРФ, чкВр, чкГр, Адг, Крс).

ACERACEAE: *Acer hyrcanum* Fisch. & C.A.Mey. (Даг); *A. ibericum* M.Bieb. (чкГр, Даг); *A. laetum* C.A.Mey. (Даг, Ств, Чч); *A. velutinum* Boiss. (сТ).

ANACARDIACEAE: *Cotinus coggygia* Scop. (Чч).

CELASTRACEAE: *Euonymus leiophloea* Steven (Адг).

ELAEAGNACEAE: *Hippophae rhamnoides* L. (чкГр, Чч).

VIBURNACEAE: *Viburnum lantana* L. (Інг).

VALERIANACEAE: *Valeriana officinalis* L. s.l. (Чч).

ASTERACEAE: *Telekia speciosa* (Schreb.) Baumg. (чкАз).

APOCYNACEAE: *Vincetoxicum hirundinaria* Medik. (Ств).

SOLANACEAE: *Scopolia carniolica* Jacq. s.l. (= *S. caucasica* Kolesn. ex Kreyer s.s.) (чкУ, сТ, Адг).

BORAGINACEAE: *Brunnera macrophylla* I.M.Johnst. (Чч).

SCROPHULARIACEAE: *Diphelypaea coccinea* (M.Bieb.) Nicolson (чкУ, Адг, Крс, Чч).

LAMIACEAE: *Thymus pannonicus* All. (= *Th. marschallianus* Willd.) (Адг).

ARACEAE: *Arum albispathum* Steven ex Ledeb. (чкУ); *A. orientale* M.Bieb. (чкУ); *A. rupicola* Boiss. (= *A. elongatum* Steven) (чкВр).

TRILLIACEAE: *Paris incompleta* M.Bieb. (Ств).

LILIACEAE: *Erythronium caucasicum* Woronow (сТ, чкРФ, чкГр, Адг, Крс, Ств); *Fritillaria caucasica* Adams (чкРФ, Адг, Даг, Інг, ПОА, Ств); *F. grandiflora* Grossh. (сТ, чкАз); *Gagea lutea* (L.) Ker Gawl. (чкВр); *Lilium*

martagon L. subsp. *caucasicum* Miscz. ex Grossh. (сТ, чкРФ, чкГр, Адг, Крс); *L. monadelphum* M.Bieb. (сТ, чкГр, Даг, Інг, КБ, Ств, Чч); *Tulipa biebersteiniana* Schult.f. (= *T. quercetorum* Klok. & Zoz, *T. sylvestris* non L.) (чкУ, чкАз, чкВр, чкГр, Крс, ПОА, Ств, Чч); *T. gesneriana* L. cv. (сТ, чкУ, чкРФ, Даг, Інг, Крс, ПОА, Ств, Чч).

IRIDACEAE: *Crocus reticulatus* Steven ex Adams (сТ, чкУ, Адг, Інг, Крс, Ств); *C. speciosus* M.Bieb. (сТ, чкУ, чкРФ, Адг, Даг, Крс, Ств); *Iris caucasica* Steven in M.Bieb. (Даг); *I. furcata* M.Bieb. (= *I. aphylla* non L.) (чкУ, чкРФ, Адг, Даг, Інг, Крс, Ств); *I. notha* M.Bieb. (чкРФ, Даг, Інг, Крс, ПОА, Ств, Чч); *I. pumila* L. (чкРФ, Даг, Інг, Крс, ПОА, Ств, Чч); *I. reticulata* M.Bieb. (= *Iridodictyum reticulatum* (M.Bieb.) Rodionenko) (сТ, чкРФ, чкАз, Даг).

ANTHERICACEAE: *Anthericum ramosum* L. (Ств).

ASPHODELACEAE: *Eremurus spectabilis* M.Bieb. (чкУ, чкРФ, Адг, Даг, КБ, Крс, ПОА, Ств, Чч).

HYACINTHACEAE: *Bellevalia sarmatica* (Pall. ex Georgi) Woronow (чкРФ, ПОА, Ств); *Leopoldia tenuiflora* (Tausch) Heldr. (Ств); *Muscari botryoides* (L.) Mill. (чкУ); *Ornithogalum arcuatum* Steven (сТ, Інг, ПОА, Ств, Чч); *O. refractum* Schlecht. (чкУ); *Puschkinia scilloides* Adams (сТ, Даг, Ств); *Scilla bifolia* L. (Адг); *S. monanthos* K.Koch (Крс).

ALLIACEAE: *Allium albidum* Fisch. ex M.Bieb. (чкУ); *A. paradoxum* G.Don (сТ, чкРФ, Даг, ПОА, Чч); *A. ursinum* L. (сТ, чкУ, Ств); *A. victorialis* L. (Чч).

AMARYLLIDACEAE: *Galanthus alpinus* Sosnowsky (= *G. caucasicus* (Baker) Grossh.) (сТ, чкРФ, чкВр, чкАз, Адг, Крс, ПОА, Ств, Чч); *G. angustifolius* Koss (чкРФ, Даг, Інг, КБ, ПОА, Ств, Чч); *G. elwesii* Hook.f. (чкУ); *G. krasnovii* A.P.Khokhr. (сТ); *G. lagodechianus* Kem.-Nath. (сТ, чкРФ, чкВр, Даг, Інг, КБ, ПОА, Чч); *G. platyphyllus* Traub & Moldenke (сТ, чкРФ, Крс, ПОА, Чч); *G. plicatus* M.Bieb. (сТ, чкУ, чкРФ, Крс); *G. rizehensis* Stern (Крс); *G. woronowii* Losinsk. (сТ, чкРФ, Адг, Крс, Ств); *Leucojum aestivum* L. (сТ, чкУ, чкРФ, Адг, Крс).

Таким чином, до охоронюваних видів рослин, зростаючих на ділянці "Кавказ", відносяться 114 видів із 73 родів та 44 родин. З них 69 видів із 44 родів і 31 родини занесені в червоні книги України, Росії, Азербайджану, Вірменії, Грузії, тобто, охороняються на державному рівні, решта – на рівні суб'єктів Російської Федерації. До переліку включаємо і *Ornithogalum refractum*, котрий не є кавказьким але занесений до Червоної книги України і сформував на ділянці чисельну інтродукційну популяцію. В той же час, до жодного созологічного списку не внесено вузьколокальний ендемік Південного Закавказзя *Galanthus valentinae* Panjutin ex Grossh., котрий завдяки старанням С.Я. Діденко також починає формувати на ділянці інтродукційну популяцію.

Внаслідок різноманітності використаних червоних книг і списків до переліку потрапили неспівмірні за величиною ареалів та раритетністю види. Серед них є як вузькі ендеми і релікти кавказької флори, так і широко-розповсюджені види. Так, звичайні в Придніпров'ї: *Anemone ranunculoides*, *Cucubalus baccifer*, *Gagea lutea*, *Padus avium* тощо – в деяких регіонах Кавказу є гранично-ареальними і зникаючими. Деякі види, що охороняються на Кавказі, в умовах Києва можуть стати інвазійно-спроможними, як *Clematis vitalba*. Отже, аналіз раритетної фракції колекційного флорофонду в умовах інтродукції має в певній мірі формальний характер. Але використання офіційних природоохоронних документів є об'єктивним і, на нашу думку, результативним способом проаналізувати созологічну цінність інтродукційної колекції. Ті ж *Cucubalus baccifer* і *Juglans regia* форма-

льно потребує охорони в деяких регіонах Кавказу і, відповідно, на ділянці "Кавказ", що моделює рослинний покрив цього регіону, ці види теж мають умовну соціологічну цінність. Втім, такі випадки радше поодинокі.

В таблиці 1 наведено відомості про раритетні фракції у складі колекції живих рослин на ботаніко-географічних ділянках Національного ботанічного саду. Рослинний покрив ділянки "Кавказ" найбагатший не лише за кількістю всіх видів, а і за величиною раритетної фракції та кількістю сформованих популяцій рідкісних видів з червоних книг. Частка рідкісних видів, що утворили інтродукційні популяції на ділянці "Кавказ" (72,5 %) дуже значна порівняно з іншими ботаніко-географічними ділянками. Це пояснюється великою кількістю стійких фітоценотичних видів на ділянці і та,

відповідно, різноманітністю екологічних ніш і величезною кількістю видів рослин кавказької флори (близько 1600), що були задіяні в інтродукційно-акліматизаційному експерименті на ділянці за весь час її існування [14].

Коротко охарактеризуємо флористичні спектри досліджуваної раритетної фракції. Результати біоморфологічного аналізу охоронюваних видів ділянки "Кавказ" наведено в таблицях 2 і 3. Найкраще представлена у раритетному флорофонді група багаторічних трав, більшість яких, у свою чергу, є геофітами. Добре представлені і рідкісні види деревних рослин. В той же час, група рідкісних кущових видів порівняно малочисельна і потребує розширення асортименту.

Таблиця 1

Рідкісні види в колекції живих рослин відділу природної флори НБС

Ділянка	Кількість видів, занесених до червоних книг	Кількість інтродукційних популяцій
"Ліси рівнинної частини України"	50	16
"Степи України"	13	8
"Карпати"	19	15
"Крим"	28	11
"Кавказ"	69	50
"Середня Азія"	10	5
"Алтай"	10	5
"Далекий Схід"	8	3

Таблиця 2

Біоморфологічна структура раритетної фракції

Біоморфи	Усі рідкісні види	Види з червоних книг
Дерева	25	14
Кущі	13	6
в т. ч. ліановидні	1	1
Кущики	2	-
Багаторічні трави	74	49
в т. ч. паразитні	1	1
Усього	114	69

Таблиця 3

Кліматоморфологічна структура раритетної фракції

Кліматоморфи	Усі рідкісні види	Види з червоних книг
Фанерофіти	34	17
Хамефіти	7	4
Гемікриптофіти	26	14
Геофіти	47	34
Усього	114	69

По відношенню до умов зростання (табл. 4) в раритетній фракції найбільшу частку мають лісові види. В рослинному покриві ділянки лісові виділи мають найбільшу площу і вирізняються найбільшою флористичною і фітоценотичною різноманітністю. Зокрема, у складі сформованого фітоценозу букового лісу зростає кілька десятків рідкісних видів флори Кавказу. В той же

час, лучний і степовий виділи на ділянці флористично бідніші, їх фітоценотичні структури значно менш розвинуті та потерпають від впливу адвентивних і місцевих видів. Відповідно, і кількість рідкісних лучних та степових рідкісних видів на ділянці порівняно незначна. Тому поповнення колекції живих рослин важливо проводити за рахунок саме цих видів.

Таблиця 4

Флорокомплекси ділянки і їх видове багатство

Флорокомплекси	Усі рідкісні види	Види з червоних книг
Болотний	1	-
Лісовий	72	45
Лучний	14	10
Степовий	12	7
Петрофітний	7	4
Синантропний	1	1
Маргінантний	7	2
Усього	114	69

Висновки. Отже, ботаніко-географічна ділянка "Кавказ" є надзвичайно цінною у фітосоціологічному відношенні. На ній зростає велика кількість рідкісних видів

рослин, більшість із яких добре натуралізувалися в умовах Києва та утворили повностанові популяції. Такі види зазвичай мають міцні позиції у складі змодельо-

ваного угруповання, а їх популяції часто чисельні і дуже чисельні.

Найкраще серед рідкісних видів на ділянці "Кавказ" представлені багаторічні трави, а у флорокомплексно-му відношенні – лісові види. В той же час, подальше розширення колекції живих рослин доцільно проводити за рахунок кущових рідкісних видів, а у флорокомплексно-му відношенні – рідкісних лучних і степових видів. Серед перспективних напрямів видового збагачення культурфітоценозів ділянки – інтродукція лучних і степових бульбових, цибулинних і кореневищних видів, природний ареал яких охоплює помірні регіони Кавказу. Важливими вимогами до інтродуцентів є їх раритетність, господарсько-цінні якості та відсутність у складі місцевої (придніпровської) флори. Остання вимога необхідна для унеможливлення спонтанної гібридизації між популяціями одного виду різного географічного походження що може призвести до небажаного генетичного "забруднення" місцевої флори.

Список використаних джерел

1. Конспект флоры Кавказа : в 3 т. / под ред. А.Л. Тахтаджяна. – СПб. : КМК. – 2003–2012. – 3 т.
2. Красная книга Азербайджанской ССР. Редкие и находящиеся под угрозой исчезновения виды животных и растений. – Баку, 1989.
3. Красная книга Грузинской ССР. Редкие и находящиеся под угрозой исчезновения виды животных и растений. – Тбилиси : Сабчота сакართველო, 1982 – 255 с.

O. Shynder, PhD, scientist

M.M. Gryshko National Botanical Garden of the
National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

RARE PLANT SPECIES AT THE SITE "KAVKAZ" IN THE M.M. GRYSHKO NATIONAL BOTANICAL GARDEN OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE

Information about rare species of plants in botanical and geographical area "Caucasus" in the M.M. Gryshko National Botanical Garden of NAS Ukraine shows. There is growing 114 rare species. Of these, 69 are listed in the Red Book of Ukraine and states of the Caucasus. Distribution of habits and cenotic features of rare species presented.

Keywords: Caucasus, botanical garden, acclimatization, rare species.

O. Шиндер, канд. биол. наук, научн. сотр.

Национальный ботанический сад им. Н.Н. Гришко НАН Украины, Киев, Украина

РЕДКИЕ ВИДЫ РАСТЕНИЙ НА УЧАСТКЕ "КАВКАЗ" НАЦИОНАЛЬНОГО БОТАНИЧЕСКОГО САДА ИМ. Н.Н. ГРИШКО НАН УКРАИНЫ

Приведены сведения о раритетной фракции коллекции живых растений на ботанико-географическом участке "Кавказ" в Национальном ботаническом саду им. Н.Н. Гришко НАН Украины. Сейчас здесь растет 114 охраняемых видов. Из них 69 занесены в красные книги Украины и стран Кавказа. Представлены биоморфологический и флорокомплексные спектры раритетной фракции.

Ключевые слова: Кавказ, ботанический сад, интродукция, редкие виды.

УДК 712.01

В. Шпагин, канд. фіз.-мат. наук, доц.

Кафедра фізіології та екології рослин, ННЦ "Інститут біології"
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

БОТАНИЧНИЙ САД ІМЕНІ АКАДЕМІКА О.В. ФОМІНА У ДОБУ В.І. БЕРЕТТІ

Досліджено історію заснування університетського ботанічного саду, показано вирішальну роль В.І. Беретті у виборі і відстоюванні місця для ботанічного саду, розкрито ідеєю митця зі створення перед західним фасадом будинку Університету відкритого простору і показано, що для цього митець пропонував на яристій частині ботанічного саду розвинути пейзажний сад в англійському стилі.

Ключові слова: ботанічний сад імені академіка О.В. Фоміна, архітектор В.І. Беретті, ландшафтна архітектура, англійський пейзажний сад, регулярний сад.

В останні роки значно прискорилося забудова центральної частини Києва багатопверховими будівлями, які з'явилися, зокрема, навкруги Ботанічного саду імені академіка О.В. Фоміна. Йдеться насамперед про забудову кварталу між вулицями Назарівська, Толстого та Сакаганського і Хілтон-центр на бульварі Тараса Шевченка. Ці багатопверхівки вже візуально вторглися у нетінкові простори саду і потужно детермінують подальший розвиток ландшафтної архітектури ботанічного саду у напрямку його осучаснення. Такий напрям розвитку є цілком продуктивним, і, при належній увазі

4. Красная книга Краснодарского края / отв. ред. В.Я. Нагалецкий. – Краснодар : Краснодарское кн. изд-во, 1994. – 288 с.

5. Красная книга Республики Адыгея. Ч. 1. Растения и грибы / отв. ред. А.С. Замотайлов. – Майкоп : Адыгея, 2000. – 418 с.

6. Красная книга Республики Дагестан / отв. ред. Г.М. Абдурахманов. – Махачкала : М-во природ. ресурсов. и охраны окруж. среды РД, 2009. – 552 с.

7. Красная книга Республики Ингушетия / гл. ред. А.М. Мартазанов. – Магас : Сердало, 2007. – 368 с.

8. Красная книга Республики Северная Осетия–Алания / отв. ред. А.Л. Комжа и др. – Владикавказ : Проект-Пресс, 1999. – 248 с.

9. Красная книга Российской Федерации (растения и грибы) / гл. ред. колл. : Ю.П. Трутнев и др. – М. : КМК, 2008. – 855 с.

10. Красная книга Ставропольского края. Т.1. Растения / предс. ред. колл. А.Л. Черноголов. – Ставрополь : Полиграфсервис, 2002. – 384 с.

11. Красная книга Чеченской республики / гл. ред. И.Я. Шахтамиров. – Грозный, 2007. – 158 с.

12. Постановление Правительства КБР от 28.05.2004 N 170-ПП "Об утверждении списка объектов животного и растительного мира, занесенных в Красную книгу Кабардино-Балкарской Республики" [Текст]. – Нальчик, 2004.

13. Редкие и исчезающие виды флоры СССР, нуждающиеся в охране / под. ред. А.Л. Тахтаджяна. – Л. : Наука, 1981. – 263 с.

14. Харкевич С.С. Интродукция растений Кавказу / С.С. Харкевич // Интродукция на Україні корисних рослин природної флори СРСР. – К. : Наукова думка, 1972. – С. 129–161.

15. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я.П. Дідуха. – К. : Глобалконсалтинг, 2009. – 900 с.

16. *Takhtajan A.* Flowering Plants. – Springer, 2009. – xiv+871 p.

17. The Red Book of Plants of the Republic of Armenia / ed. : K. Tamanyan & other. – Yerevan, 2010.

Надійшла до редколегії 10.09.15

до нього та послідовності у діях, паркову частину ботанічного саду можна перетворити у сад на кшталт центрального парку м. Нью-Йорк.

Проте точка неповернення ще не пройдена, і у нас ще є можливість розвивати ландшафтну архітектуру ботанічного саду без ігнорування його 175-річної історії та історичного архітектурного середовища центральної частини Києва. Для цього слід оцінити потенціал такого розвитку і звернути особливу увагу на ідеї засновників ботанічного саду, і зокрема В.І. Беретті, з ім'ям якого пов'язують створення саду на зламі 30-х – 40-х років 19 століття.